

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ДАЙДЖЕСТ

УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ (УГСПЛ)

ВИПУСК № 4 (36), [ПРОГРАМА USAID «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»](#)

Грудень 2017 – січень 2018

ЗМІСТ

Реалізовані в рамках програми заходи	2
Моніторинг, аналітика та адвокатування прав людини	2
Стратегічний судовий захист	9
Безоплатна правова допомога	10
Просування прав людини та навчання в сфері їх захисту	12
Головні новини в сфері прав людини	13

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

РЕАЛІЗОВАНІ В РАМКАХ ПРОГРАМИ ЗАХОДИ

МОНІТОРИНГ, АНАЛІТИКА ТА АДВОКАТУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Національний індекс прав людини

Ініціатива «Національний індекс прав людини»¹ (www.hro.org.ua) охоплює моніторинг виконання Національної стратегії з прав людини, а також впровадження Місцевого індексу прав людини (МІПЛ), розробленого для врахування пріоритету прав людини в ході реформи децентралізації. Програма Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Права людини в дії» підтримує вищезгадану роботу у частині, що стосується забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб та населення, постраждалого від конфлікту.

Серед заходів, що відбулись у грудні-січні, зазначимо такі:

- 8 грудня в Міністерстві юстиції відбулись [громадські слухання](#) для обговорення виконання Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини за 2017 рік. Представники УГСПЛ презентували результати громадського моніторингу. Зокрема, серед інших питань, було наголошено на необхідності внесення змін до Плану з урахуванням питань дотримання прав людини (соціально-економічних, політичних та особистих) у зв'язку зі збройним конфліктом.
- 20 грудня УГСПЛ виступила співорганізатором публічного заходу для обговорення та презентації результатів зазначеного моніторингу: на жаль, за період з грудня 2015 по грудень 2017 рр. було виконано лише 24% передбачених Стратегії заходів. *Прес-реліз можна знайти за [посиланням](#). Також можна ознайомитися з [публікацією](#) від Офісу Уповноваженого з прав людини. Власне моніторинговий звіт розміщено [тут](#); висновки щодо дотримання прав ВПО та постраждалого від конфлікту населення доступні [тут](#) (англійською).*

Нагадаємо, що при Комітеті ВРУ з прав людини нещодавно [створено](#) робочу групу, яка пильно стежить за станом імплементації Національної стратегії. Якщо Уряд й надалі ігноруватиме виконання цього важливого документи, за ініціативи групи у Верховній Раді відбудуться парламентські слухання, – про це було [повідомлено](#) під час засідання Комітету 17 січня, де було презентовано звіт та ще раз наголошено на невтішних результатах моніторингу.

- *Реалізація Національної стратегії з прав людини в напрямку підвищення рівня обізнаності у сфері прав людини:* 29 грудня [відбувся](#) медіа-брифінг, під час якого були офіційно представлені члени спільної робочої групи (в яку також увійшли представники УГСПЛ), створеної з метою сприяння інтеграції міжнародних стандартів освіти в галузі прав людини у систему національної освіти та для розробки Загальнодержавної програми і відповідного плану дій щодо впровадження Всесвітньої програми ООН з освіти в галузі прав людини.
- 30 січня під час [круглого столу](#) програмою було публічно презентовано Місцевий індекс прав людини. Цей інноваційний інструмент моніторингу, що базується на моніторингових візитах, спрямований на оцінювання та вдосконалення дотримання прав людини на

¹ Впроваджується УГСПЛ спільно з Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та у співпраці з іншими громадськими організаціями.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

місцевому рівні (зокрема, в прифронтових містах на контрольованій урядом території Донбасу та сусідніх областях, що постраждали від конфлікту). Крім того, МІПЛ підтримуватиме реалізацію інституційних реформ (включаючи реформу децентралізації) з урахуванням прав людини під час збройного конфлікту та пост-конфліктного врегулювання в рамках процесу перехідного правосуддя.

- Крім того, представники УГСПЛ та інші експерти під час [телемарафону](#) розповіли про важливість реалізації Національної стратегії та про те, як це сприятиме реінтеграції постраждалих від конфлікту регіонів (*російською/українською мовами*).

Модель перехідного правосуддя для України

В рамках програми USAID «Права людини в дії» УГСПЛ продовжує працювати над розробкою та просуванням модулі перехідного правосуддя, адаптованої до українських реалій. Процес було розпочато у 2016 році – за цей час проведене відповідне [базове дослідження](#) та організовано [міжнародну конференцію](#) ([збірка докладів](#) англійською).

Наразі ж головні зусилля програми зосереджено на створенні національної дорожньої карті із застосування правосуддя перехідного періоду, а також проведенні інформаційної кампанії, спрямованої на роз'яснення принципів впровадження перехідного періоду та їх актуальності для українського суспільства під час трансформації від авторитарного минулого до демократичної сучасності та від умов конфлікту до постконфліктного стану. Для досягнення цієї мети у листопаді 2017 року було ініційовано [робочу групу](#)² для створення рамкового документу – законопроекту «Засади державної політики захисту прав людини задля подолання наслідків збройного конфлікту», який стане основою для подальшого законотворення у цій сфері.

Отже, у грудні-січні відбулись такі заходи:

- 10 грудня УГСПЛ провела секцію за темою перехідного правосуддя в рамках 2-ої національної НЕконференції з прав людини, яку було організовано Центром громадянських свобод ([стаття](#), присвячена цій тематичній секції та [прес-реліз](#) від партнерської організації за результатами всього заходу).
- Нові публікації у тематичному блозі: [перша](#) стосується права на правду в системі правосуддя перехідного періоду; [інша](#) торкається фобій, що існують в українському суспільстві та які повинні поступитися місцем міжнародним стандартам та практикам перехідного правосуддя; [ще одна](#) пояснює зв'язок між моделлю перехідного правосуддя та МІПЛ.
- Центр документування порушень прав людини, що діє за підтримки програми USAID «Права людини в дії», випустив декілька аналітичних звітів:
 - ✓ Дві міні-доповіді – [«Історія одного міста. Окупація та звільнення Северодонецька»](#) та [аналогічна присвячена м. Маріуполю](#) – відкрили серію аналітичних довідок в рамках дослідної роботи з відновлення історичної правди щодо подій триваючого гібридного збройного конфлікту в Україні на прикладі окремих міст Донбасу.
 - ✓ Публікація «Мапа пам'яті: ідентифікація всіх загиблих як перший крок до примирення» презентує кількарічну роботу з пошуку фактів, що в свою чергу має за мету сприяння

² Робоча групи під егідою Секретаріату Уповноваженого включає експертів з УГСПЛ, інших НУО, народних депутатів та представників відповідних міністерств.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

об'єктивному висвітленню перебігу подій конфлікту, примиренню та сатисфакції в Україні. [Повний текст звіту українською та його резюме англійською.](#)

Зазначимо, що аналітики УГСПЛ/ Програми USAID були запрошені на Громадське радіо, [щоб пояснити](#) головні особливості цього онлайн-ресурсу та його значення в контексті запровадження правосуддя перехідного періоду.

- Бенефіціар програми, Уповноважена Верховної Ради України з прав людини Валерія Лутковська [говорила](#) на цю тему на каналі UKRLIFE TV. Також керівник аналітичного відділу УГСПЛ Олег Мартиненко [розповів](#) Громадському радіо про основні аспекти діяльності робочої групи, зосереджуючи увагу на зусиллях з примирення, які слід вважати пріоритетними при розробці моделі перехідного правосуддя. Важливо, що на даний момент вже завершено розробку проекту зазначеного законопроекту.

Прес-конференція щодо стану та перспектив дотримання прав людини в Україні

12 грудня Програмою USAID «Права людини в дії» організовано [прес-конференцію](#) (також доступний [відеозапис](#)) для висвітлення ситуації з дотриманням прав людини в умовах збройного конфлікту, існуючих проблем та перспектив. Окрему увагу було приділено основним напрямкам діяльності Програми з надання правової підтримки та захисту людей, які опинилися у пастці системного недотримання прав. Ключові моменти заходу надаються нижче:

- Олександр Павліченко, виконавчий директор УГСПЛ, відмітив важливість зусиль щодо моніторингу, пошуку фактів та звітування: *«Гельсінська спілка є не тільки монітором ситуації, але й тим активним гравцем, який забезпечує документування порушень, допомагає розв'язувати проблеми на національному та міжнародному рівнях: у національних судах, у Європейському суді з прав людини та Міжнародному кримінальному суді»*
- Юристка УГСПЛ Аліна Павлюк зосередила свої увагу на питанні захисту військовополонених, відмітивши зусилля спеціального відділу Головної військової прокуратури Генеральної прокуратури України з розслідування фактів незаконних затримань та катувань у «ЛНР/ДНР». З іншого боку, експерт зазначила, що слідчим іноді бракує досвіду та конкретних знань, що може перешкодити Україні добитись справедливості у Міжнародному кримінальному суді.
- Керівник аналітичного відділу УГСПЛ Олег Мартиненко, крім іншого, згадав про катастрофічну екологічну ситуацію в зоні АТО та відсутність збалансованої інформаційної державної стратегії в умовах збройного конфлікту та наявну корупцію. Він підкреслив, що, оскільки більшість законодавчих зусиль депутатів спрямована на захист території, а не людей, правозахисники спільно з омбудсманом своїми зусиллями розробляють концепцію перехідного правосуддя. За його словами, цей загальнодержавний рамковий документ значною мірою сприятиме майбутньому України: *«Ми шукаємо консенсус поміж національною безпекою, правами людини та можливістю компенсувати збитки жертвам збройного конфлікту»*.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Опубліковано декілька аналітичних звітів, підготовлених за підтримки USAID

- Декілька українських організацій-партнерів USAID опублікували спільний аналітичний звіт «Втрачений голос. Чи довічна ця німота?» (автори – УГСПЛ та Громадянською мережею «ОПОРА»; експертну оцінку здійснено Міжнародною фундацією виборчих систем, IFES). Його мета – проаналізувати стан дотримання виборчих прав та проведення виборів на звільнених територіях Донецької та Луганської областей (зокрема, через оцінку порушень, зафіксованих під час позачергових президентських виборів 2014 р. та місцевих виборів 2015 р.), а також надати відповідні рекомендації для покращення ситуації та забезпечення можливості ВПО реалізувати своє виборче право в громадах, що на даний момент є місцем їх постійного проживання. [Повний текст звіту та його резюме англійською.](#)

- Також [опубліковано](#) аналітичний звіт, що стосується свободи слова в умовах збройного конфлікту в Україні. Він містить аналіз ситуації, при якій гравці українського медіа-простору змушені діяти в непрозорих умовах, коли такі терміни як «інформаційна безпека», «свобода слова», «право на правду», «заклики до ненависті» часто не мають чітко визначених рамок та юрисдикції. Зокрема, публікація висвітлює результати громадської експертизи дотримання прав людини Міністерством інформаційної політики України при здійсненні його повноважень з формування та реалізації державної політики у сфері інформаційного суверенітету, державного іномовлення в Україні та інформаційної безпеки.

СВОБОДА СЛОВА
В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ
ТА ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Ось ще одна [публікація](#), яка містить висновки експертів та коментарі на цю тему.

- Ще один аналітичний звіт, підготовлений в рамках програми – «В'язні війни: міжнародна практика щодо звільнення полонених, заручників і політ'язнів. Висновки для України» – було публічно презентовано УГСПЛ, Медійною ініціативою з прав людини та ЄвроМайдан прес 31 січня 2018 року ([звіт](#) та [супутнє відео](#)). *Більш докладно про цю медіа-подію можна дізнатися нижче.*
- Резюме тематичної доповіді «На межі виживання: знищення довкілля під час збройного конфлікту на сході України» опубліковано [англійською мовою](#) ([повний текст аналітичного звіту українською](#)).
- Крім вищезазначеного, аналітичний звіт «Загублені в папірцях: дотримання соціальних прав внутрішньо переміщених осіб», в якому представлено комплексний аналіз питань дотримання соціальних прав ВПО, що залишили свої дома через збройний конфлікт на сході України, [перекладено англійською](#)³ завдяки програмі USAID.

³ [Українську версію](#) опубліковано за фінансової підтримки іншого донора.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

УГСПЛ продовжує працювати над визволенням військовополонених, цивільних заручників та політичних в'язнів, затриманих в результаті конфлікту

- Останнього разу обмін в'язнями відбувся 27 грудня 2017 р. завдяки тривалим зусиллям органів державної влади, міжнародних партнерів та правозахисників (в тому числі й УГСПЛ), коли були звільнені 74 українці. До цього майже півтора роки не було жодних обмінів (*більше докладніше читайте в розділі «Головні події» [нижче](#)*).

Щоб відзначити цю важливу подію та детально пояснити ситуацію, УГСПЛ підготувала відповідну [публікацію](#). Крім того, правозахисники звертають увагу на той факт, що звільнення саме по собі ще не є щасливим закінченням історії для українських полонених, і потрібно багато чого зробити, щоб повернути людей до мирного життя та захистити їхні права. Інші інтерв'ю з цього питання можна знайти за посиланнями – 5 канал ([тут](#) і [тут](#)), [Чорноморська ТРК](#), [Громадське радіо](#), [Радіо Свобода](#), [Радіо Хаят](#) (є матеріали російською).

- 31 січня спільно з Міністерством інформаційної політики було організовано [круглий стіл](#) для презентації та обговорення висновків підготовленої за підтримки USAID [тематичної доповіді](#). Мета – сприяти тристоронньому діалогу між відповідальними державними органами, потерпілими та їх родичами, а також представниками громадянського суспільства для пошуку вирішення проблеми звільнення українських в'язнів війни, утримуваних Російською Федерацією або її агентами. За офіційними даними, із 166 полонених 102 є бранцями Кремля та утримуються на тимчасово неконтрольованих територіях Донбасу, а 64 особи ув'язнено в Криму та Росії. Таким чином, було підкреслено необхідність створення комплексної державної стратегії щодо звільнення затриманих в рамках конфлікту українців, яка могла б ґрунтуватися на відповідній [концепції](#) (*посилання англійською*), яку було підтримано Програмою USAID в рамках багаторівневої роботи (з адвокації, аналітики, ведення стратегічних справ в суді) у цьому напрямку.
- Крім того, вже після круглого столу юристка програми USAID надала [інтерв'ю](#) щодо звіту як одна з його співавторів.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Розширення можливостей міжнародної адвокації**

[Створено](#) Міжнародну громадянську платформу CivilM+ для сприяння вирішенню конфлікту та побудові миру на Донбасі: УГСПЛ – одна з одинадцяти організацій громадянського суспільства з України, Росії, Франції та Німеччини, що ініціювали створення Платформи. Її метою є об'єднання громадянських груп та ініціатив з різних сфер діяльності, що працюють над відновленням постраждалих від конфлікту Донецької та Луганської областей як мирних, інтегрованих та розвинених регіонів демократичної України, за активної участі місцевих жителів та вимушених переселенців з Донбасу.

- **Представники УГСПЛ взяли участь у річній сесії Асамблеї держав-учасниць Римського статуту Міжнародного кримінального суду в Нью-Йорку**

11 грудня УГСПЛ спільно з іншими українськими організаціями провела [захід](#) на теренах Асамблеї держав-учасниць під назвою «Роль МКС в забезпеченні відповідальності за тяжкі злочини, вчинені в Україні» ([ще одне посилання](#)). Так, представниці УГСПЛ розповіли про конфіскацію майна як воєнний злочин, вчинений російською окупаційною

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

владою у Криму, а також про катування та жорстоке поводження в «ДНР», скоєні та санкціоновані підконтрольним Росії урядом самопроголошених республік.

Крім того, юристка УГСПЛ дала [інтерв'ю](#) Громадському радіо ([посилання російською](#)), в якому розкрито основні аспекти цього візиту та висвітлюються перспективи розслідування воєнних злочинів, скоєних в Україні.

- **Комітет Генеральної Асамблеї ООН ухвалив резолюцію щодо Криму, в підготовку якої зробила внесок УГСПЛ**

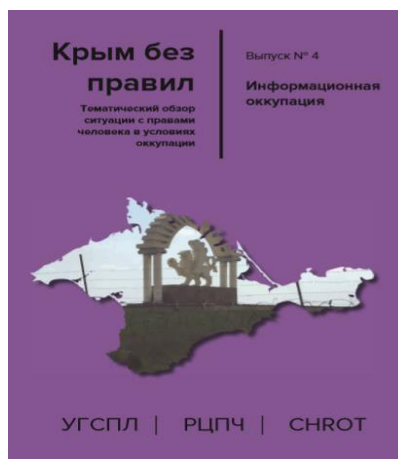
19 грудня, під час 72-ої сесії, Генеральна Асамблея ООН [ухвалила](#) резолюцію «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь», ініційовану Україною. Порівняно з резолюцією Генасамблеї щодо Криму A/C.3/71/L.26, прийнятої в 2016 році, документ приділяє більшу увагу правам людини та поточним проблемам, що стало можливим завдяки адвокаційним зусиллям правозахисної спільноти. Текст враховує майже всі рекомендації, підготовлені організаціями громадянського суспільства (а саме, УГСПЛ, Кримською правозахисною групою, Центром інформації про права людини та Фондацією Домів прав людини).

Спільну позицію та аналіз від вказаних партнерських організацій наведено [ТУТ](#). *Додаткова інформація щодо резолюції доступна в розділі «Головні події» [нижче](#).*

- **Можливості та перешкоди для скорішого відновлення та розвитку Донбасу**

«Оцінка ситуації в донбаському регіоні України. Стратегічні та операційні рекомендації для підготовки Стратегії USAID зі співробітництва в галузі розвитку на 2017-2022 рр.», люб'язно надану Місією USAID в Україні, тепер опубліковано на сайті УГСПЛ [українською](#) та [англійською](#) мовами.

- **Четвертий випуск аналітичного дайджесту «Крим без правил»**

Випуск під назвою «Інформаційна окупація», який було представлено на осінній сесії ПАРЄ, тепер доступний як [російською](#), так і [англійською](#) мовами. Дайджест, який цього разу присвячено порушенням свободи слова та вираження в Криму, описує міжнародні стандарти щодо свободи слова та вираження, а також міжнародну кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані зі зловживанням свободою слова. Також розглядається відповідне українське та російське законодавство та правові рамки «кримської влади». Також надано аналітичні матеріали та опис окремих випадків переслідування окупаційною владою незалежних журналістів у Криму та Севастополі.

- **В рамках адвокаційної діяльності деякі тематичні звіти щодо Криму відправлено до Росії**

УГСПЛ взяла участь в [адвокаційній ініціативі](#), щоб нагадати високопосадовцям Росії про численні порушення прав людини, здійснені ними за останні роки, а також про відповідальність за них.

- **УГСПЛ виступає проти переслідування громадян окупаційною владою Криму**

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- ✓ 16 січня підконтрольний РФ суд в окупованому Криму засудив українського активіста Володимира Балуха до трьох років і семи місяців колонії-поселення та штрафу в розмірі 10 тисяч рублів. Правозахисники вважають, що обвинувачення по справі проти Балуха є сфабрикованими та політично мотивованими. Так, від самого початку окупації півострову правоохоронні органи РФ переслідували громадянина України та погрожували кримінальною відповідальністю через його відкриту проукраїнську позицію. УГСПЛ [засуджує](#) це «рішення суду» та [закликає](#) присвоїти пану Балуху звання Героя України.
- ✓ Спільна [заява](#) українських правозахисних організацій щодо загрози життю внаслідок ненадання медичної допомоги Бекіру Дегерменджі.
- **Роботу УГСПЛ згадано у нещодавно прийнятій резолюції ПАРЄ (посилання англійською)**

Ухвалюючи [резолюцію](#), що базується на однойменній [доповіді](#) доповідача ПАРЄ, в якій, серед іншого, йдеться про підготовлену УГСПЛ публікацію «Крим без правил», Асамблея закликає держави-члени вживати всіх наявних засобів для припинення цього конфлікту, а також наголошує, що така тривожна ситуація є наслідком триваючої війни Росії проти України. УГСПЛ вважає цю резолюцію спрямованою на захист прав людини та висловлює свою вдячність партнерам серед державних та міжнародних установ за втілення наших ідей та напрацювань в остаточному варіанті тексту. *Дізнайтесь більше щодо резолюції в розділі «Головні події» [нижче](#).*

24 січня 2018 р. виконавчий директор УГСПЛ виступив під час присвяченого питанням відновлення правосуддя на Донбасі паралельного заходу, організованого українською делегацією в ПАРЄ. Зокрема, він розповів про міжнародні механізми судового захисту у справах, пов'язаних із конфліктом, які активно використовує УГСПЛ, та про їх подальший вплив на вирішення конфлікту в регіоні.

- **Позиція УГСПЛ щодо прийнятого законопроекту № 7163 про реінтеграцію та деокупацію**

УГСПЛ попереджає, що [законопроект](#) «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України над тимчасово окупованими територіями в Донецькій та Луганській областях», за який проголосували 18 січня, має низку серйозних недоліків (публічне звернення та інфографіка опубліковані [ТУТ](#) англійською і [ТУТ](#) українською мовами; детальний аналіз надано [ТУТ](#) українською і [ТУТ](#) англійською). Вітаючи в цілому ініціативу органів влади на четвертому році збройного конфлікту на території України законодавчо врегулювати питання збройної агресії РФ та відзначаючи позитивні тенденції законопроекту, УГСПЛ вважає, що потрібно внести зміни до цього законопроекту з метою приведення його у відповідність до стандартів прав людини та норм міжнародного гуманітарного права.

- **УГСПЛ виступає за вирішення кримських питань**

19 січня УГСПЛ спільно з партнерськими правозахисними організаціями – Центром інформації про права людини, Кримською правозахисною групою, громадською організацією «КримSOS» – провела прес-брифінг для висвітлення поточних викликів та [10 пріоритетних кроків](#) (щось на зразок дорожньої карти), які українська влада повинна здійснити, щоб забезпечити повагу до прав жителів Криму і подальшого звільнення півострова та його реінтеграції.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

СТРАТЕГІЧНИЙ СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Метою програми USAID «Права людини в дії» в цьому напрямку є підтримка на національному і міжнародному рівнях стратегічних судових справ для захисту суспільних інтересів⁴, а також їх широке висвітлення серед професійної спільноти та громадськості. Загальна кількість стратегічних справ, підтриманих Центром стратегічних справ (ЦСС) УГСПЛ в рамках програми, складає 195.

Підвищення обізнаності щодо прав людей з психічними розладами

Юристка УГСПЛ надала [інтерв'ю](#) Громадському радіо щодо позитивних моментів нещодавно прийнятого закону № 4449 ([розробленого за сприяння програми USAID](#)), який спрямовано на захист осіб з психічними розладами.

Програма продовжує надавати підтримку жертвам конфлікту у випадках втрати майна

Під час прес-конференції 30 січня ([стаття та відео](#)) правозахисники розповіли про [алгоритм](#) подання заяв до українських судів для відшкодування майна, пошкодженого в зоні проведення АТО. За допомогою цього алгоритму, який напрацьовано в ході кількарічного впровадження програми, вже вдалось добитися кількох важливих рішень в національних судах (наприклад, у справах Лошадкіних⁵ та пані [Валентини М.](#)), забезпечивши мільйони гривень компенсації матеріальної та моральної шкоди для потерпілих. Юристи програми USAID, які спеціалізуються на стратегічних справах та наданні безоплатної юридичної допомоги, закликали уряд прискорити розробку чіткого механізму компенсації, а також запропонували власне бачення політики щодо компенсації в рамках законопроекту «Принципи державної правозахисної політики для подолання наслідків збройного конфлікту», створеного робочою групою під керівництвом Уповноваженого з прав людини, та який очікує внесення до Парламенту.

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Захист жертв торгівлі людьми**

5 грудня УГСПЛ провела прес-конференцію з метою висвітлення стратегічних судових процесів щодо захисту українців, які стали жертвами торгівлі людьми, але були офіційно звинувачені та ув'язнені на території Росії як наркоторговці ([відео](#)). Відповідну публікацію з коментарями УГСПЛ розміщено [тут](#): серед іншого в ней можна знайти ключові

⁴ Найпотужніший інструмент захисту прав людини; ведуться в інтересах громадянина чи групи громадян з метою досягнення системних змін в правовій сфері на благо суспільства та використовується з метою створення судової практики (прецедентів).

⁵ У 2015 році будинок сім'ї Лошадкіних в Донецькій області був зруйнований в результаті артилерійського обстрілу. За [допомоги юриста](#) програми потерпілі подали позов проти державних органів, щоб отримати компенсацію за матеріальну та моральну шкоду. Заслухавши справу, суд наказав сплатити позивачам матеріальну компенсацію на суму 1,8 млн. грн. та компенсацію моральної шкоди на суму 10000 грн. за рахунок державного бюджету України. Однак рішення ще не набуло чинності, оскільки справа розглядається в [апеляційному суді](#).

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

рекомендації, які адресовані державним посадовим особам та спрямовані на підвищення ефективності протидії торгівлі людьми.

- **УГСПЛ взяла участь у брифінгу Генерального прокурора України та прокурора АР Крим**

Під час [брифінгу](#) було представлено інформацію щодо скерування до Міжнародного кримінального суду перших спільних інформаційних повідомлення за фактами незаконного привласнення майна на території тимчасово окупованого Криму, а також примусового переміщення та видворення за рішенням судів окупаційної влади громадян України з півострова.

- **Оновлено доповідь щодо «справи 26 лютого» англійською мовою**

[У доповіді \(звіті\)](#) представлено результати роботи міжнародної експертної групи над «кримінальною справою 26 лютого», а саме: реконструкцію та правовий аналіз подій, що відбулись під час мирних мітингів біля будівлі Верховної Ради Криму у 2014 році (один з яких – на підтримку територіальної цілісності України), що супроводжувались вуличними зіткненнями між проукраїнськими та проросійськими прихильниками, та їх наслідків. Нагадаємо, що ця справа демонструє наявність цілої низки системних проблем, що виникли внаслідок незаконної анексії Криму Російською Федерацією та порушень прав людини, вчинених фактичною владою на окупованій території⁶.

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (в т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітницьких заходів в сфері прав людини, а також документування воєнних злочинів та порушень прав людини, пов'язаних з конфліктом.

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність громадських приймалень (ГП) в м. Слов'янську, [Торецьку](#), [Маріуполі](#), Краматорську, [Покровську](#), [Сумах](#) та Дніпрі, які надають допомогу постраждалому від конфлікту населенню, а також [спеціалізовані приймальні](#) зі справ вимушених переселенців АР Крим та м. Севастополь у м. Києві та Херсоні.

Просування та захист прав кримчан на рівні міністерств

12 грудня УГСПЛ взяла участь у круглому столі «Крим. Анексія і безправ'я чи початок кінця імперії», організованого Міністерством інформаційної політики та партнерськими організаціями, під час якого була представлена Стратегія інформаційної реінтеграції Криму та обговорена інформаційна політика держави. Делегат від УГСПЛ/ Програми USAID

⁶ Це включає незаконне ретроспективне застосування російських законів на території Криму, порушення права на справедливий судовий розгляд та відсутність покарання без вказівки на це в законі, переслідування проукраїнських активістів та членів кримськотатарської спільноти, що виступали проти окупації півострова, незаконне обмеження свободи мирних зібрань тощо.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

привернув увагу присутніх до важливості дотримання прав кримських ВПО, що, серед іншого, допоможе повернути довіру кримчан до уряду України та сприятиме подальшим зусиллям з реінтеграції. Зокрема, було запропоновано створити інформаційну платформу для відповідних державних органів, оскільки Україна повинна інформувати мешканців тимчасово окупованих територій про діяльність виконавчих та правоохоронних органів, відповідальних за документування порушень їх прав, у тому числі грубих порушень міжнародного гуманітарного права ([посилання на новину](#); відео також можна знайти [тут](#)).

УГСПЛ розширює співпрацю з українськими юридичними клініками

1-2 грудня УГСПЛ [взяла участь](#) у черговому Зізди юридичних клінік України. Зокрема, юристи громадської приймальні в Києві, що фінансується USAID, поділились історіями успіху та розповіли про те, як допомагати вимушеним переселенцям з охоплених конфліктом східних областей України та Криму. Це було зроблено під час трьох презентацій/семінарів, а саме:

«Правовий статус тимчасово окупованих територій та протидія дискримінації їх жителів», «Як ефективно захищати права ВПО: типові кейси» та «Громадські приймальні правозахисних організацій: цілі, завдання та взаємодія з юридичними клініками».

Проведено круглий стіл з питань виплати пенсій мешканцям Криму

13 грудня київська громадська приймальня з питань Криму виступила співорганізатором [круглого столу](#) «Пенсійний фонд України. Три роки взаємодії з окупаційною владою», що мав на меті привернути увагу уряду та громадськості до певних питань щодо виплати пенсій ВПО з Криму та захисту їх особистих даних, а також привести процедури та політику Пенсійного фонду у відповідність до законодавства. *Відео розміщено [тут](#).*

Херсонська приймальня захищає права мешканця Криму, що постраждав внаслідок бездіяльності української влади

Окружний адміністративний суд Херсона [задовольнив](#) позов кримчанина щодо невиконання [рішення суду](#) та постановив не тільки виконати його, а ще й компенсувати моральну шкоду, спричинену бездіяльністю Державного казначейства України. Справа полягала в тому, що цей держорган ще з 2015 року відмовлявся виконати рішення кримського суду про стягнення бюджетних коштів на користь заявника. Це було аргументовано тим, що відповідне рішення було прийнято судом вже після початку окупації Криму, і, таким чином, вважається недійсним на підставі статті 9 Закону України [№ 1207](#). Слід підкреслити, що виконавчий лист був наданий позивачем Державному казначейству у порядку, встановленому законом. Таким чином, суд визнав позицію відповідача необґрунтованою, зауваживши, що в Державному казначействі помилилися, трактуючи законодавство, і кримські суди були легітимними на момент видачі зазначених документів. Крім того, закон,

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

який офіційно називає дату початку тимчасової окупації Кримського півострова, набув чинності у квітні 2014 року і не має зворотної сили. Також слід зауважити, що судді керувалися практикою Європейського суду з прав людини при вирішенні питання про відшкодування моральної шкоди, яка автоматично присуджується у випадках, коли державна установа діє по відношенню до особи неправомірно та порушує її права.

Нові подкасти з циклу «Правова абетка»

Громадські приймальні, що діють за підтримки USAID, продовжують підвищувати правову обізнаність з питань захисту прав ВПО за допомогою аудіо-подкастів «Правова абетка». Цього разу юристка з Маріуполя розповіла про правову допомогу пенсіонерам з Донбасу. Справа в тому, що для громадян України, що проживають на невідконтрольних уряду територіях, єдина можливість отримувати пенсію (або будь-яку іншу матеріальну допомогу) – це спочатку отримати довідку переселенця. Це спрощує низку бюрократичних процедур, але в той же час розставляє пастки для невідготовлених людей (наприклад, люди можуть втратити як статус ВПО, так і пенсію). Фактично, це є маніпуляційними діями з боку держави задля економії виплат, які звісно ж можуть бути оскаржені в суді. Свіжий подкаст, що пояснює ситуацію та надає поради з цього питання, можна знайти [тут](#).

На додаток, юристка сумської приймальні взяла участь у створенні ще двох подкастів на такі теми як «[кримінальна відповідальність за отримання допомоги ВПО](#)» та «[чому ВПО недоотримують допомогу від держави?](#)».

Інші новини УГСПЛ у цьому напрямку

- **Моніторинг системи безоплатної правової допомоги в Україні**

20 грудня УГСПЛ провела круглий стіл в рамках проекту за фінансової підтримки програми USAID «Нове правосуддя», спрямованого на проведення [регіонального моніторингу](#) функціонування системи правової допомоги в країні – *відеозапис заходу можна знайти [тут](#)*.

- **УГСПЛ ділиться досвідом з протидії дискримінації по відношенню до мешканців невідконтрольних уряду територій**

Юристи київської приймальні УГСПЛ, що діє за підтримки USAID, та організація-член УГСПЛ «Центр правових та політичних досліджень «СІМ» представили законопроект щодо реєстрації актів цивільного стану в окупації. *Деталі – [за посиланням](#)*.

ПРОСУВАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАВЧАННЯ В СФЕРІ ЇХ ЗАХИСТУ

УГСПЛ продовжує організацію навчальних заходів з прав людини, а також бере участь в розробці комплексної національної політики в галузі освіти у сфері прав людини. Ця діяльність здійснюється в рамках Всеукраїнської освітньої програми «[Розуміємо права людини](#)» (РПЛ)⁷,

⁷ Заснована в 2007 році, програма РПЛ спрямована на інкорпорування цінностей та принципів прав людини в систему формальної освіти, а також розвиток неформальної освіти в галузі прав людини, таким чином сприяючи

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

яка в даний час є єдиною неформальною системою освіти, що має матеріальну базу для своєї діяльності – Освітній дім прав людини в Чернігові (ОДПЛ-Чернігів).

Освіта з прав людини для юристів

Інноваційний курс для суддів та адвокатів триває

26-28 січня відбувся [четвертий семінар](#) на тему поваги до приватного і сімейного життя

відповідно до статті 8 Європейської конвенції з прав людини. Захід зібрав 25 суддів та юристів зі всієї України, щоб застосувати теоретичні знання на практиці та розглянути справи, пов'язані зі збройним конфліктом і окупацією. Головним лектором виступав Максим Тимофєєв, доцент академічного департаменту права Європейського гуманітарного університету (м. Вільнюс, Литва), який 25 січня також виступив з [майстер-класом](#) під назвою «Адвокат як жертва».

Крім того, учасники курсу розробили [інфографічну пам'ятку](#) щодо права на свободу та особисту недоторканність (стаття 5 Європейської конвенції з прав людини) та про те, як слід діяти, якщо це право було порушено.

Більше інформації про курс можна знайти [тут](#).

ГОЛОВНІ НОВИНИ В СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Річний звіт прокурора МКС за 2017 рік

Канцелярія Прокурора Міжнародного кримінального суду оприлюднила [Звіт щодо дій](#) з попереднього розслідування за 2017 р. ([посилання англійською](#)). У ньому також розглядається [ситуація в Україні](#) ([посилання російською](#)). Зокрема, Канцелярією зафіксовано понад 1200 випадків, які імовірно сталися внаслідок ситуації на сході України (включаючи вбивства, знищення цивільних об'єктів, затримання, катування/жорстоке поводження, злочини за сексуальними та гендерними ознаками, зникнення). Крім того, в доповіді вказуються численні імовірні випадки порушення Статуту МКС (Римського Статуту) на території Криму, такі як переслідування кримськотатарського населення, позбавлення

культуванню культури поваги прав людини, зміцненню поваги до верховенства права в Україні, сприянню міжкультурному порозумінню та принципам мирного вирішення конфліктів. Наразі РПЛ нараховує понад 3 500 випускників зі всієї України.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

права на справедливий судовий розгляд, примус жителів Криму до служби в російських збройних силах, зникнення та вбивства, жорстоке поводження.

Правозахисні організації закликають «врятувати» Раду Європи

Кримськотатарські лідери, сестра наймолодшого українського політичного в'язня Росії та українські правозахисні організації (серед яких й УГСПЛ) [закликають](#) (*посилання англійською*) Раду Європи не зраджувати власним цінностям, піддаючись тиску з боку Росії. Не існує підстав для відновлення права голосу Росії в Парламентській Асамблеї Ради Європи поки Росія продовжує окупацію Криму, військову агресію на Донбасі та ескалацію порушень прав людини ([додаткове посилання](#)).

Ухвалено резолюцію Комітету Генеральної Асамблеї ООН щодо Криму

19 грудня під час 72-ої сесії Третього комітету (з соціальних та гуманітарних питань і питань культури) Генеральної Асамблеї ООН було ухвалено [резолюцію](#) «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна», ініційовану Україною (70 держав проголосували «за», 26 «проти», 76 утримались, 42 держави виступили співавторами тексту). *Коментарі МЗС доступні [тут](#), коментарі Президента – [тут](#).*

Переслідування кримчан триває

18 грудня впродовж одного дня в Криму окупаційна влада [провела](#) більше ніж 60 судових слухань в справах мирних демонстрантів (*посилання російською*). Нагадаємо, що 14 жовтня понад 100 кримських татар [проводили](#) (*посилання англійською*) дозволений російським законодавством пікет в знак протесту проти посилення репресій проти кримських мусульман. За це «суди» наклали на представників кримськотатарського народу адміністративні штрафи загальною сумою понад 650 000 рублів. Це відбувається навіть всупереч російському законодавству і може розглядатись як політика постійного придушення свободи слова, мирних зібрань в Криму та порушення прав корінних народів.

Звільнено 74 українських в'язнів війни

27 грудня, завдяки об'єднаним зусиллям органів державної влади, правозахисників та міжнародних партнерів, [відбувся](#) масштабний обмін військовополоненими з самопроголошеними «ЛНР/ ДНР», завдяки чому 74 людини повернулись додому. 233 особи були передані іншій стороні; за словами урядовців, ніхто з них не підозрюється у вчиненні серйозних злочинів, що могло б стати причиною відмови у помилуванні. На жаль, близько 103 українців все ще утримуються підконтрольними Росії силами на Донбасі.

Прийнято внесений президентом законопроект № 7163

18 січня Верховна Рада [прийняла](#) законопроект «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях в Донецькій і Луганській областях».

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

23 січня під час зимової сесії ПАРЄ ухвалено резолюцію 2198 (2018) «Гуманітарні наслідки війни в Україні»

Ухвалюючи резолюцію, Асамблея закликає країни-члени застосувати всі наявні можливості задля припинення конфлікту, а також підкреслює, що така тривожна ситуація є наслідком тривалої агресії Росії проти України. Таким чином, всі сторони конфлікту повинні «звільняти та обмінювати всіх військовополонених та людей, затриманих під час війни», поважати цивільний статус інфраструктури та забезпечувати захист цивільних осіб та їх повний доступ до необхідних послуг. Російську владу закликають припинити будь-яку фінансову та військову підтримку незаконних збройних формувань у Донецькій та Луганській областях, виконати всі свої зобов'язання відповідно до застосовуваних норм міжнародного права в якості держави-окупанта та забезпечити повагу до прав людини та безпеку всіх людей, що проживають в окупованому Криму, а також забезпечити міжнародним організаціям безперешкодний доступ до анексованого Криму. Українські органи влади, зокрема, повинні привести Кримінальний кодекс у відповідність до положень міжнародного гуманітарного права, прийняти законодавство про гуманітарні дії з розмінування та переглянути законодавство про гуманітарну допомогу для спрощення процедури доставки гуманітарної допомоги територіям, що постраждали від війни.

Більшість положень вже було викладено у попередніх резолюціях ПАРЄ. А серед нововведень – привітання схвалення Закону України № 7163 та засудження переслідувань кримською окупаційною владою українців та кримських татар. Крім того, за пропозицією української делегації вперше з'явився термін «окупація та спроба анексії Криму Російською Федерацією», замість поширеного поняття «анексії Криму».

Міністерство закордонних справ України [привітало](#) ухвалення цього документа, підкресливши, що він охоплює всі побажання, висловлені українською делегацією.

Прокуратура Автономної Республіки Крим порушила кримінальну справу щодо примусової служби в російській армії

Прокуратура здійснює процесуальне керівництво у кримінальному провадженні за фактами примушування жителів Криму до проходження військової служби у збройних силах РФ, надіслання кримчанам відповідних повісток з військових комісаріатів, а також за фактами порушення кримінальних справ чи іншого притягнення до відповідальності за відмову нести військову службу. Прокуратура закликала кожного зробити свій внесок, надавши докази, які можуть мати відношення до справи. Більш детальна інформація [за посиланням](#).

Кабінет Міністрів підтримує звільнених в'язнів війни

Кабінет Міністрів [прийняв постанову](#) «Деякі питання соціальної підтримки осіб, звільнених з полону», яка зобов'язує державу надавати звільненим певну соціальну підтримку, а саме одноразову грошову допомогу (в розмірі 100 000 грн. кожній особі), переваги при отриманні медичної/психологічної допомоги та при реабілітації, а також допомогу у забезпеченні тимчасовим житлом тих, хто є для ВПО. Списки осіб, які отримують таку державну підтримку, надаватимуться Службою безпеки України.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Цей дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини. Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

Американський народ, через USAID, надає економічну та гуманітарну допомогу по всьому світу понад 55 років. В Україні допомога USAID надається у таких сферах як: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на суму 1,8 мільярда доларів.

Детальнішу інформацію про програми USAID в Україні можна отримати на офіційному веб-сайті USAID <http://ukraine.usaid.gov> та сторінці у Facebook <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини

вул. Фролівська 3/34, Київ, Україна

тел.: 044 485 17 92, факс: 044 425 99 24

Електронна пошта: n.volkova@helsinki.org.ua, olga.chueva@helsinki.org.ua

Веб-сайт: <http://helsinki.org.ua/>